

- забезпечення соціалізації у контексті формування особистості дитини на основі виявлення і розвитку її можливостей (задатків, нахилів, здібностей), індивідуально-психологічних особливостей (насамперед позитивних якостей);
- удосконалення організації професійно-трудової підготовки учнів на основі підвищення ефективності профорієнтаційної роботи у школі та проходження професійно-трудової практики на виробництві;
- залучення батьків до узгоджених з педагогами дій щодо цілеспрямованої соціалізації своїх дітей.

Отже, основою реалізації цих важливих положень є спеціальна організація педагогічного процесу, спрямованого на підвищення успішності соціалізації дітей з особливими освітніми потребами в умовах спеціальної загальноосвітньої школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравченко Т.В. Соціалізація дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи: монографія / Т.В. Кравченко // Інститут проблем виховання АПН України. К.: Фенікс, 2009. 416с.
2. Симоненко Т.В. Спеціальна школа в сучасному освітньому просторі. Соціальна і життєва практика дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах навчально-реабілітаційних центрів: практико-зорієнтований посібник / за ред. І.Г.Єрмакова, К.С.Тороп, К.В.Рейди. Дніпро: «Інновація», 2018. С. 41-45.
3. Татьяначикова І.В. Соціалізація дітей з порушеннями інтелектуального розвитку: моногр. / І.В. Татьяначикова. Слов'янськ: Вид-во Б.І. Маторіна, 2014. 381с.
4. Татьяначикова І.В. Соціалізація дитини з вадами розвитку: теорія, досвід, технології: монографія. Слов'янськ: Вид-во Маторіна Б.І., 2017.457с.
5. Татьяначикова І.В. Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами: поради педагогам та батькам: методичні рекомендації педагогам спеціальних закладів освіти та батькам, які виховують дитину з особливими потребами. Слов'янськ: Видавець Маторін Б.І., 2020.161с.

УДК 364.62-055.2-057.36

МЕТАФОРИЧНІ АСОЦІАТИВНІ КАРТИ У РОБОТІ ПСИХОЛОГА З ЖІНКАМИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Тесленко Марина

кандидат педагогічних наук, доцент,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка

У статті проаналізовано психологічні функції метафоричних асоціативних карт. Показано, що реалізація цих функцій дає змогу ефективно використовувати метафоричні карти як психокорекційний інструментарій. Зроблено акцент на тому, що правила застосування метафоричних карт є максимально гнучкими і слугують керівництвом для створення бажаного контексті психокорекції та психотерапії при роботі з проблемами самого широкого кола у тому числі у роботі з жінками військовослужбовців для

відновлення психічного і нормалізації психічного стану особистості у травматичній ситуації.

Ключові слова: метафоричні асоціативні карти, психокорекційний інструментарій, психологічні функції метафоричних асоціативних карт, метафора, ресурси.

The article analyzes the psychological functions of metaphorical associative maps. It is shown that the implementation of these functions makes it possible to effectively use metaphorical maps as psychocorrective tools. Emphasis is placed on the fact that the rules for using metaphorical maps are as flexible as possible and serve as a guide for creating the desired context of psychocorrection and psychotherapy when working with a wide range of problems, including working with female military personnel to restore the mental state and normalize the mental state of an individual in a traumatic situation.

Key words: metaphorical associative maps, psychocorrective tools, psychological functions of metaphorical associative maps, metaphor, resources.

Впродовж тривалого часу населення України знаходиться у травматичній ситуації – в ситуації військової агресії. Суспільство переживає такі події, що порушують базове почуття безпеки, являють собою загрозу здоров'ю та життю, викликають почуття безпорадності, жаху та руйнують звичайний плин життя та життєконструювання. Беззаперечно, що осторонь не залишається ніхто – ні ті, хто ризикує життям на полі бою; ні ті, хто чекає своїх відважних та шляхетних захисників вдома.

Саме тому, в умовах війни, актуальним завданням для психологів стає обґрунтування методів і розробка методик, які б давали швидкі позитивні результати, дозволяли б нейтралізувати хронічні несприятливі емоційні стани людини і перетворювати їх у позитивні. Саме таким інструментом у роботі психолога з клієнтами, які перебувають у складних життєвих ситуаціях, працюють в умовах хронічного стресу, мають посттравматичні стресові розлади є метафоричні асоціативні карти.

Родоначальником проєктивних методів традиційно вважається метод словесних асоціацій, описаний в дослідженнях Д. Гартлі і Ф. Гальтона, що вивчали асоціативний процес. Пізніше цей метод отримав розвиток в дослідженнях Е. Крепелина, К. Юнга. Звернувшись до методу асоціацій, К. Юнг створив тест, що дозволяє актуалізувати переживання особи, і таким чином показав, що несвідомі матеріали можуть бути виявлені за допомогою об'єктивної діагностики. Наприкінці ХІХ – початку ХХ вв. Ф. Е. Рибаків в Росії, А. Бине у Франції проводили експерименти з чорнильними плямами, що асоціюються у випробовуваних з різними персонажами або подіями їх життя. На цій основі Г. Роршахом в 1921 р. була створена одна з найпопулярніших проєктивних методик, що отримала назву «Плями Роршаха». Ще одна із старих і найбільш поширених у світі методик – «Тест тематичної апперцепції», створена в 1935 р. Х. Морганом і Г. Мюрреєм, – складається з сюжетних картинок, що допускають неоднозначні тлумачення ситуацій [2]

Мета. Розглянути особливості використання метафоричних асоціативних карт (МАК) у роботі психолога з жінками військовослужбовців.

Метафоричні асоціативні карти – це універсальний психологічний інструмент, який базується на метафорі, що звертається до підсвідомості людини і використовується для діагностики, корекції, розвитку, розкриття творчих здібностей та коучингу [1].

Асоціації, які виникають у людини під час описування карти та коментарів до них, виявляють актуальні стани, переживання і потреби, дозволяють виявляти основні страхи та бажання, внутрішні конфлікти, визначати особистісні риси, життєві стратегії та цілі, особистісний сенс минулого досвіду, «побачити» ресурси (як внутрішні, так і зовнішні).

Метафоричні асоціативні карти через метафору (асоціації) дозволяють швидко отримати доступ до психотравмуючої ситуації, що з одного боку, допомагає виявити незавершені внутрішні процеси, а з іншого боку, – уникнути додаткової ретравматизації. Крім того, МАК створюють безпечний контекст для пошуку та моделювання рішення, запускають внутрішні процеси самозцілення та пошуку свого унікального шляху виходу з кризової життєвої ситуації.

У професійній психологічній практиці, МАК – це насамперед, проективна методика, яка заснована на феномені проєкції та дозволяє виявити глибинні індивідуально-психологічні особливості особистості, які недоступні безпосередньому спостереженню. З цього випливає, що важливим є не той смисл, який спочатку був закладений автором (дослідником, художником) у картинку, а той душевний відгук, який виникає у кожній конкретній людині на ту чи іншу картинку (або на ті чи інші слова та словосполучення). В одному зображенні різні люди бачать зовсім різні ситуації, приписують «героям» (дійовим особам сюжету) абсолютно різні якості, властивості, прагнення, бажання, мотиви вчинків (часто протилежні). Інакше кажучи, у відповідь на стимул кожний респондент пред'являє свій внутрішній смисл актуальних переживань. Більш того, навіть у одного й того ж клієнта у різні періоди його життя асоціації, контекст тієї чи іншої тематики та тлумачення того, що він бачить на зображенні, щоразу буде відрізнятися. З цієї точки зору колода асоціативних карт невичерпна – кількість комбінацій тематики для психологічної опрацювання нескінченна [3].

Автор першої колоди карт – канадський художник Елі Раман. Трохи пізніше видавець Морітц Егетмейер став його партнером, і перша колода карт – Oh – стрімко завоювала світ.

Популярність метафоричних карт зростає з кожним роком. І це зрозуміло. Зорові враження важливі для людини надзвичайно. Око людини «фотографує» зовнішній світ, і всередині нас існує безліч візуальних образів, багато з яких зберігаються в пам'яті як експонати музею нашого життя. Сьогодні в «картковому світі» існує велике розмаїття колод метафоричних карт. Виділяють кілька типів колод у метафоричних картах за географічною ознакою: німецькі колоди (історично найперші) – Oh, Core, Persona, Personita, Saga, Myth та ін; ізраїльські колоди – «Звір і дитина», Steps та ін; українські колоди – «Життя як диво», «Маленькі радості» та ін.

Також виділяють різні колоди за типами зображень:

– портретні – для роботи з ролями та публічностями, для роботи з відносинами, персоніфікаціями – німецька колода Persona, Alter EGO К. Довлатова та ін.;

– об'єктні – для роботи з асоціативними рядами за певними архетипами – «Шляхи-дороги», «Вікна та двері», «Мости» та ін.;

– абстрактні – для роботи з травмами та ресурсними станами – Portals, ЕССО та ін.;

– сценарні – для роботи зі сценаріями стосунків, долі, активацією ресурсних станів, роботою з досягнення цілей і мрії – «Майстер казок», «Скринька доброго чарівника», MORENA, SAGA та ін.

При роботі з жінками військовослужбовців метафоричні асоціативні карти дозволяють налагодити конструктивний діалог між клієнтом і психологом.

Карти звертаються до символів та образів, до асоціацій та метафорам, які допомагають побачити несподівані рішення у складних ситуаціях, подивитися на себе, свої стосунки з близькими та на своє життя з іншого боку, побачити нові можливості.

Основні принципи роботи з метафоричними картами:

1. Метафоричні карти дозволяють знизити захисні бар'єри психіки, «оминути» раціональну частину мислення та отримати доступ до ресурсів несвідомого, «вивести» глибинний (неусвідомлений) матеріал на поверхню (кажучи метафоричною мовою – допомагають «вийти зі своєї шкаралупи» та «розбити лід» у тривожній ситуації), що створює умови для емоційної регуляції.;

2. Метафоричні карти – це інструмент, що допомагає налагодити контакт і взаємодію психолога з клієнтом. Успіх роботи з таким інструментом залежить насамперед не лише від навичок та професіоналізму психолога, тобто його *hard skills*, а й від рівня сформованості емоційного інтелекту – *soft skills*.

3. У процесі роботи з метафоричними картами важливо не давати клієнту підказки, власні інтерпретації. Має значення лише власний вибір та розуміння клієнта.

4. Для розуміння карти краще орієнтуватися на почуття, асоціації, інтуїцію, а не на розум та логіку.

Завдяки метафоричним асоціативним картам клієнт зможе:

- побачити нові аспекти свого життя;
- знайти рішення для проблем, що турбують;
- вирішити гострі конфлікти, які важко проговорити словами;
- дати волю своїй інтуїції та підсвідомій мудрості;
- активувати внутрішні ресурси;
- розкрити свій творчий потенціал;
- поглянути на себе та світ навколо під новим кутом зору;
- покращити стосунки з близькими людьми.

Для роботи з жінками військовослужбовців підійдуть краще такі види колод МАК за можливостями застосування:

1. Універсальні. Працюють з широким колом запитів (Oh, Алгоритми, Діксит, ЯК, Самотність, SENS, Дерево як символ людини, Можливості та обмеження, Хто ж Я?, Емоції, Про тебе. Метафора жіночої ідентичності)

2. Портретні, архетипні. Застосовуються, коли необхідно пропрацювати емоційні стани та побачити власні ролі та маски (а також ролі та маски інших людей) (Характер і Особистість, Персона, Персоніта, Особи, Тотем, Тотемні тварини, Богині Стародавньої Греції, Яга, Архетипи, Моя внутрішня дитина, Субособистість, Образ жінки, Чоловік і жінка)

3. Ресурсні, застосовуються, коли перед людиною стоїть завдання пошуку ресурсу (Точка опори, Велика Маленька Я, Моя жіноча місія, Життя як диво, Маленькі радості, Джерело, Вік щастя, Морена, Хабітат, Ресурси та Сили, Mysterious Voice, Світ натхнення, Ресурси, Голос серця).

4. Спеціальні. Це колоди вузького спрямування. Зазвичай використовуються для роботи з однією темою чи вузькою специфікою, запитом:

– Сімейні, для роботи з парними відносинами (Дует, Сімейні цінності, Сімейні історії, TanDo, Будинок, Між нами, Майстерня відносин, Про тебе, Секрети відносин, Дім, Чоловік та жінка);

– Для роботи з травмою, страхами (Соре, Танго зі страхами, Батоги і пряники, Із скрині минулого, Темна сторона, Ніколетта, Чеколі, Витоки, Алгоритми, Меморі)

– Жіночі (Таємниці моєї душі, Яга, Богині Стародавньої Греції, Велика маленька Я, Моя жіноча місія, Вона, Ніколетта Чеколі, Сни про майбутнє, Образ Жінки, Світло, Важливе про себе).

Висновок і перспективи подальших досліджень. Отже, МАК у поєднанні можуть стати складовою частиною психокорекції та психотерапії при роботі з проблемами самого широкого кола у тому числі у роботі з жінками військовослужбовців для відновлення психічного і нормалізації психічного стану особистості у травматичній ситуації.

Перспективою подальших досліджень вважаємо апробацію метафоричних асоціативних карт в психологічному консультуванні жінок військовослужбовців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блінов О. А. Метафоричні асоціативні карти як сучасний метод психологічної хірургії. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки : зб. наук. пр. Київського Національного університету ім. Тараса Шевченка*. Київ. 2016. Вип. 4 (29). С. 6–11.

2. Марценюк М. О. Метафоричні асоціативні карти як універсальний інструмент в роботі психолога. «*SCIENCE AND EDUCATION IN THE MODERN WORLD: CHALLENGES OF THE XXI CENTURY*» матеріали VII *Международной науч-прак. конф. (ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ)* / сост.: Е. Ешм, Е. Абиев. Нур-Султан, 2020 С. 55-59

3. Шебанова В. І. Метафоричні асоціативні карти як інструмент психологічної допомоги особистості у травматичній ситуації. *Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (28 лютого – 1 березня 2019*

року, м. Суми) / Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2019. С. 363–367.

УДК 37.091.39:614]:376-056.264-051

РОЛЬ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ

Филь Тетяна, магістрантка,
Полтавський національний
педагогічний університет імені
В. Г. Короленка
Науковий керівник доц. Губарь О. Г.

Стаття присвячена проблемі використання здоров'язберігаючих технологій в корекційно-розвитковому процесі. Здійснено аналіз загальнотеоретичних положень здоров'язберігаючих технологій, висвітлені завдання, які вирішують здоров'язберігаючі технології в освітньому процесі, проаналізовано основне місце застосування здоров'язберігаючих технологій в роботі логопеда.

Ключові слова: здоров'язберігаючі технології, освітній процес, навчальна діяльність, здоров'язбереження, логопедична допомога.

The article is devoted to the problem of using health-preserving technologies in the correction and development process. An analysis of the general theoretical provisions of health-preserving technologies was carried out, the tasks solved by health-preserving technologies in the educational process were highlighted, the main place of application of health-preserving technologies in the work of a speech therapist was analyzed.

Key words: health-preserving technologies, educational process, educational activity, health-preserving, speech therapy assistance.

Постановка проблеми. Здоров'я людини є найвищою цінністю. Останній час в суспільстві простежується стійка тенденція до суттєвого зниження показників здоров'я та темпів розвитку дітей, підтвердженням цього є статистичні дані, які вказують на наявність хвороб у 35 % старших дошкільників, які переходять до шкільного навчання. Причинами даного явища є, як погіршення соціально-економічних та екологічних умов так і наявність постійної стресової ситуації. У зв'язку з цим все актуальнішим стають педагогічні технології, які передбачають і збереження здоров'я дітей. Виникла необхідність застосування нових технологій здоров'язбереження, спрямованих на вивчення індивідуальних можливостей організму, навчання прийомів психічної та фізичної саморегуляції в процесі подолання порушень мовленнєвого розвитку, як однієї зі складових комплексного впливу.

Аналіз наукової літератури. У роботах багатьох педагогів-класиків (В. Бехтерева, Я. Коменського, Г. Песталоцці, Г. Сковороди, К. Ушинського та ін.), як і в роботах сучасних вчених (В. Горащук, В. Королько, С. Кириленко, В. Климова, Г. Кривошеєва, Г.Селевко, В. Скумін, Л. Суценко, Л. Татарнікова, Л. Хижняк, А. Нагорна та ін.), значна увага приділяється